

Szegedi Tudományegyetem
Neveléstudományi Doktori Iskola

FLEISZ-GYURCSIK ANITA

**ÓVODAPEDAGÓGUSOK, TANÍTÓK ÉS SZÜLŐK
ÓVODA–ISKOLA ÁTMENETTEL KAPCSOLATOS
NÉZETEINEK VIZSGÁLATA**

PhD értekezés tézisei

Témavezető:

Dr. Molnár Edit Katalin
egyetemi adjunktus

Szeged

2024

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉMÁJA ÉS FELÉPÍTÉSE

A doktori értekezésemben óvodapedagógusok, tanítók és szülők óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit vizsgálom. A munkám céljai a következők:

- I. cél: a pedagóguscsoportok óvoda–iskola átmenet értelmezésének megismerése
- II. cél: az iskolakezdést megnehezítő tényezők megismerése
- III. cél: az egyes szereplőknek és önmaguknak tulajdonított feladatok megismerése
- IV. cél: az óvoda–iskola átmenet megsegítését célzó intézményi gyakorlatok megismerése
- V. cél: az egyes szereplők kapcsolattartásának megismerése az intézményváltás időszakában
- VI. cél: a gyermekek fejlődésének elősegítését célzó információk megismerése
- VII. cél: a szülők felidézett tapasztalatainak megismerése az iskolakezdésről

Az értekezés elméleti háttere hat alfejezetből áll. Az első részben a téma alapfogalmainak ismertetésére helyezem a hangsúlyt, vagyis az óvoda–iskola átmenet fogalmát, az iskolaérettség kialakulásának elméleti megközelítését, illetve a sikeres iskolakezdést meghatározó területeket tekintem át. Ezt követően a hazai óvodai nevelés és iskolai oktatás szabályozását részletezem, amelyben kitérek az óvodai nevelés fő feladataira, az iskolaérettség megállapításában bekövetkezett változásokra, illetve a tipikus fejlettség jellemzőire az óvodáskor végén. Az értekezésem következő alfejezetében a két intézmény közötti különbségeket ismertetem. A két intézmény között található számos különbség következtében felvetődik a kérdés, hogy a hazai intézmények segítik-e az átmenetet különböző gyakorlatokkal, ezért a következő alfejezetben a hazai óvoda–iskola átmenetet segítő publikált gyakorlatok szisztematikus áttekintésére kerül sor. Majd az elméleti áttekintés következő nagyobb egységét az átmenet során érintett egyes szereplők óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit vizsgáló nemzetközi kutatások részletes áttekintése alkotja. Végezetül az érintettek óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit feltáró hazai kutatásokat tárgyalom. A kutatásom két nagyobb részből épül fel: (1) egy több csoportra kiterjedő, a nagymintás kérdőíves vizsgálatom előkészítéseként végzett szóbeli kikérdezésből; (2) a szóbeli kikérdezés tanulságaira alapozva saját fejlesztésű, online kérdőíves nagymintás kutatásból.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A munkám alapfogalmai közé tartozik a koragyermekkor, az átmenet és az óvoda–iskola átmenet fogalma. A koragyermekkor a születéstől a 8 éves korig terjedő időszak, melynek során a már kialakult funkciók, cselekvéses formák megszilárdulnak és továbbfejlődnek (Páli & Vajda, 1997). Ebben az időszakban különböző átmenetek zajlanak. Az átmenet pedagógiai értelemben azt a folyamatot jelenti, amikor a gyermek a nevelés-oktatás egyik szintjéről átkerül egy másikra, ezáltal az egyik környezetből egy másikba kerül (Fabian 2007 idézi Böddi, 2019). Az 1970-es években az UNESCO dolgozta ki az ISCED (International Standard Classification of Education) rendszert, mely az oktatás szintjeit ISCED 0 és ISCED 8 szintek között rendszerezi (Török, 2015). Az egyik szintről a másik szintre kerülés számos kihívással jár a gyermekek, a pedagógusok és a szülők számára is. A koragyermekkorban zajlik az óvoda–iskola átmenet, mely az ötéves és a hét-nyolc éves kor között húzódik meg. Az óvoda–iskola átmenet az ISCED 0 és ISCED 1 szintje közötti váltást jelenti.

Az óvoda–iskola átmenet a koragyermekkorban zajlik, a koragyermekkorban intézményes nevelés szintereit az óvodák és az iskolák alkotják, így kiemelten fontos a hazai óvodai nevelés és iskolai oktatás hazai szabályozásának részletezése. Az értekezés írásakor hatályos 2011. évi

CXC. törvény a Nemzeti köznevelésről 8. § (2) bekezdése a 2015 szeptember elsejétől kezdődően kötelezővé teszi a részvételt legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson a harmadik életév betöltése után. A magyarországi óvodák nevelési alapelveit az Óvodai nevelés országos alapprogramja (2012; továbbiakban: Alapprogram) szabályozza. Ez az óvodai nevelés három fő feladatát határozza meg: (1) az egészséges életmód alakítását; (2) az érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelést; (3) az anyanyelvi, értelmi fejlesztést és nevelést. A feladatok megvalósítását játékos, mozgásos tevékenységekbe ágyazva írja elő.

A 2011. évi köznevelési törvény (módosult 45. § 2. bekezdése) szerint a gyermek „tankötelessé válik abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti”. A szülő kérelmére az iskolakezdés kitolható vagy csökkenthető egy évvel – ezt a szülőnek kell kezdeményeznie az iskolakezdés évében január 15-éig az engedélyező szervnél (Oktatási Hivatal), az eljárás pedig egy szakértői bizottság kompetenciája.

Hazánkban az óvoda és az iskola intézménye között számos különbség azonosítható. Ezek közé tartozik például az alaptevékenység, a környezet és az elvárásrendszer átalakulása (pl. Golyán, 2012; Kolátné Kovács & Kormosné Kovács, 2015), mely következtében felvetődik a kérdés, hogy a hazai intézmények segítik-e az átmenetet különböző gyakorlatokkal. A szakirodalmi áttekintésben a hazai publikált óvoda–iskola átmenetet segítő gyakorlatokat egy szisztematikus áttekintés keretén belül elemzem (Fleisz-Gyurcsik, 2021a). Az „óvoda–iskola átmenet”; „óvoda vége”; „iskola kezdő szakasza”, „iskola-előkészítés”; „iskolakezdés” kifejezésekre néhány főbb tudományos adatbázisban és az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Iskolatáska joggyakorlat-gyűjteményében összesen 300 publikációt találtam. A kizárási kritériumok és duplikátumok eltávolítása után a fennmaradó publikációk közül csak azokat a munkákat választottam ki, amelyeknek a céljai és a tartalma a hatékony óvoda–iskola átmenet támogatására irányulnak, és amelyek koherens programot mutatnak be. Koherens programnak azokat a gyakorlatokat tekintetem, amelyek összefüggő, kidolgozott eszközrendszerrel próbálják segíteni az óvoda–iskola átmenetet. Így nem került be a válogatásba például olyan gyűjtemény, amely egymástól lényegében különálló, válogatható, kombinálható módszertani tanácsokat ad (vö. Böddi et al., 2019). Így eddig összesen 42 publikált hazai gyakorlatot azonosítottam, melyeket hét szempont alapján elemeztem. Az eredményeim rámutattak arra, hogy a legtöbbet a 2000-es évek közepén tették közzé. A gyakorlatok többségét gyakorló pedagógusok, leginkább tanítók közölték. Kevésbé jellemző, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók együttesen dolgozzanak ki gyakorlatokat. Az óvoda–iskola átmenet megsegítésére felkínált megoldási javaslatok ritkán ágyazottak pszichológiai–pedagógiai elméletekbe, kutatással igazolt elvekbe. A működési feltételek esetén a személyi feltételek hangsúlyosabbak, mint a környezeti-tárgyi feltételek. A személyi feltételek az óvodapedagógusok és a tanítók együttműködését, illetve a pedagógusok és a szülők együttműködését jelentik. Elenyésző azoknak a gyakorlatoknak a száma, amelyek továbbképzéshez kötődnek. A fellelt gyakorlatok az átmenet különböző hosszúságú szakaszait fedik le; leggyakoribb az óvodai nagycsoport teljes tanévére kiterjedő program, amelyek többségét tanítók dolgozták ki. A gyakorlatok szerzőinek többsége az óvoda–iskola átmenet során felmerülő nehézségeket a környezet és a személyek megváltozásában látja. Kevesebb gyakorlat célozza a képességfejlesztést. A fejlesztést célzó gyakorlatok többsége a kognitív képességekre helyezi a hangsúlyt; a szociális és érzelmi, illetve a motoros készségek fejlesztésre kevésbé jelenik meg; a feltárt gyakorlatok az iskolaérettséggel és az egyéni fejlesztéssel kevésbé foglalkoznak. Az átmenet megkönnyítésére kidolgozott gyakorlatok túlnyomó többségénél nem történt hatásvizsgálat, ez leginkább a kutatók, elméleti szakemberek által közölték esetén feltárt. Közülük a DIFER programcsomag hatásvizsgálatának a bemutatása a legrészletesebb, mely eredményes a hátrányos helyzetű gyermekek körében is (Fleisz-Gyurcsik, 2021a).

Az elméleti áttekintésben az átmenet során érintett egyes szereplők óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit, vélekedését feltáró nemzetközi kutatások szisztematikusan áttekintésére is sor került (Gyurcsik, 2019). A kutatások azonosításához az Eric, a Scopus és a Web Of Science adatbázisában a „kindergarten school transition”; „transition into primary school”; „transition to school”; „starting school”; és a „beliefs concerning school transition” keresőkifejezésekkel összesen 646 publikációt azonosítottam, a duplumok eltávolítását követően fennmaradó 411 publikációt absztraktjainak elolvasásával kiszűrtem azokat a tanulmányokat, amelyek nem feleltek meg a kiválasztási kritériumoknak. Összesen 21 tanulmány felelt meg a kiválasztási szempontoknak, melyeket hat szempont alapján tekintettem át. A kutatások helyszínét tekintve jól látható, hogy számos országban kutatott az óvoda–iskola átmenet kérdése. Az egyes aktorok óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek megismerésével lehetőség nyílik az átmenet megkönnyítésére, illetve az átmenetet megkönnyítő gyakorlatok széleskörű elterjesztésére. Az adatfelvételek idejét tekintve megállapítható, hogy a vizsgálatokat leginkább az óvodai nagycsoport végén és az iskolakezdést követő néhány hónapban végezték el, így az iskolakezdés előtti elvárások, nézetek összehasonlíthatóak az iskolakezdést követő időszakban megszerzett tapasztalatokkal. Az elemzésbe emelt vizsgálatok az óvodapedagógusokat, a tanítókat, a gyerekeket és a szülőket helyezik a vizsgálatuk középpontjába, akik körében többnyire szóbeli kikérdezés segítségével gyűjtöttek adatokat. Kevés vizsgálatban gyűjtöttek adatokat írásbeli kikérdezéssel. Az áttekintésbe bevont tanulmányok az óvoda–iskola átmenet hasonló témaköreit tárják fel. Ezek közé (1) az iskolakezdéshez szükséges képességek feltárása; (2) az iskolakezdéshez kapcsolódó elvárások megismerése; (3) együttműködés, kapcsolattartás az egyes szereplők között; (4) a szülői bevonódás feltárása; (5) az iskolára való felkészülés; valamint (6) az iskolába való beilleszkedés kérdésköre tartozik.

Hazánkban az egyes aktorok óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézetei kevésbé feltártak. Ez a téma Szabó (2005), Kende és Illés (2007), Nagy (2018) pedagógusokkal, valamint Kálmán és Tóth (2021) pedagógusokkal és szülőkkel végzett kutatásaiban jelent meg, így kevés információval rendelkezünk arról, hogy az egyes szereplők hogyan vélekednek az óvoda–iskola átmenet főbb kérdéseiről. Ezek a kutatások megerősítettek abban, hogy több aktor körében érdemes adatokat gyűjtenem többféle módszer segítségével.

A KUTATÁS FELÉPÍTÉSE

A kutatásomban saját kérdőív kidolgozása mellett döntöttem. A kérdőív-fejlesztés első lépéseként (2019. december – 2020. május) interjúkat készítettem óvodapedagógusokkal, tanítókkal és első osztályos gyermeket nevelő szülőkkel. A feltáró jellegű kutatásom célja egy általános tájékozódás volt, az eredmények nagymintás adatfelvételek megtervezéséhez szolgáltak alapul. Az interjúk elemzését követően kidolgoztam egy-egy kérdőívet az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők vélekedésének megismerése céljából (2021. március – június). Ezt követően a nagymintás adatfelvételekre került sor (2021. július – szeptember).

Első vizsgálat: szóbeli kikérdezés

A szóbeli kikérdezésem célja egy több csoportra kiterjedő survey vizsgálat előkészítése volt. Így feltáró jellegű vizsgálatom az információszerzést és az általános tájékozódást célozta. Az adatfelvétel eredményei a témában végzett későbbi, kvantitatív jellegű vizsgálatok megalapozását szolgálták. Az adatgyűjtés során a kényelmi mintavétellel felkért óvodapedagógusokat (N=5), tanítókat (N=5) és első osztályos gyermekeket nevelő szülőket (N=5) félig strukturált interjúk segítségével kérdeztem ki. A mintába került óvodapedagógusok és tanítók egy magyar nagyváros tíz különböző köznevelési intézményében dolgoznak. A szülői

mintát olyan édesanyák alkották, akik eltérő számú gyermeket nevelnek. A szülői minta közös jellemzője, hogy a gyermekek közül egy az adatfelvétel idején első osztályos tanuló volt, akik egy magyar nagyváros öt különböző köznevelési intézményében tanultak. A vizsgálatba bevont minta kicsi, így az eredményekből messzemenő következtetések nem vonhatók le, ugyanakkor a szóbeli kikérdezés céljával összhangban sikerült olyan módszertani következtetéseket megfogalmazni, amelyek kérdőívszerkesztés szempontjából iránymutatók lehetnek: (1) A kérdéseket tartalmi szempontból lényeges felülvizsgálni, mivel a szülők körében az egyes kérdésekről nem érdemes adatokat gyűjteni, mert nem rendelkeznek ezek megítéléséhez szükséges ismeretekkel (pl. nem érdemes az óvoda–iskola átmenet fogalmát megkérdezni a szülőktől, hanem azt érdemes feltárni a körükben, hogy mit jelent számukra az átmenet). (2) A kérdések megfogalmazásában érdemes pontosításokat végezni, célszerű lehet kérdéseket összevonni, további kérdéseket megfogalmazni és átgondolni a kérdések sorrendjét. (3) A kérdéseket kiemelten fontos egyértelműen megfogalmazni, ugyanis az egyes szereplők különböző szempontok mentén közelítettek meg egy-egy kérdést. (4) Egyes témákról csak a szülők körében érdemes adatokat gyűjteni, mivel ezekre a szülők a saját tapasztalatai által nyerhetők releváns információk (pl. hogyan készült a gyermekével az óvoda lezárására, az iskola kezdésére; milyen aggodalmaik voltak a szülőknek az iskolakezdéssel kapcsolatban; milyen kérdéseket tettek fel a gyermekek az iskolakezdésről). (5) A kérdőívekben célszerű zárt kérdések segítségével adatokat gyűjteni, mivel az interjúk során több olyan kérdés is volt, amikre az interjúalanyok nehezen adtak választ (pl. milyen feladatokat tulajdonítanak az egyes szereplőknek, illetve önmaguknak az átmenet megsegítésében). Várhatóan könnyebben tudják értelmezni a kérdéseket, ha felsorolt állításokat kell megítélniük. Az interjúk alapul szolgáltak az egyes kérdések esetén a válaszlehetőségek átgondolásához. (6) A zárt kérdések esetén érdemes lehetőséget adni az egyéb válasz rögzítésére is. (7) A szülői kérdőív esetén a hétköznapi, könnyedén érthető megfogalmazásra célszerű törekedni, míg a pedagógusoknak készült kérdőívek nyelvezete lehet szakmaibb.

Második vizsgálat: írásbeli kikérdezés

A szóbeli kikérdezés módszertani tanulságai alapján saját fejlesztésű kérdőíveket dolgoztam ki az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők részére. Az adatgyűjtés 2021. július elejétől szeptember közepéig zajlott online felületen. A kutatásban összesen 359 óvodapedagógus, 380 tanítónő és 226 olyan édesanya vett részt, akinek a gyermeke az adatfelvétel idején fejezte be az általános iskola első osztályát. A pedagógus mintát többségében olyan óvodapedagógusok és tanítók alkotják, akik foglalkoztak már óvoda–iskola átmenetben érintett gyermekkel. A kutatásban résztvevő pedagógusminta változatos abban, hogy hány éve dolgoznak a pedagóguspályán. Az édesanyákból álló minta heterogén abban, hogy hány gyermekük van, illetve abban, hogy az adatfelvétel idején hányadik gyermekük fejezte be az első osztályt. A kutatásban többségében olyan édesanyák vettek részt, akiknek kettő vagy három gyermekük van, illetve a legtöbb édesanyának az adatfelvétel idején az első gyermeke fejezte be az első osztályt. Az értekezésemben a gyermekek száma és az adatfelvétel idején első osztályos gyermek helye a testvérsorban alapul szolgál különböző elemzéseknek. Az édesanyákból álló minta az iskolai végzettség tekintetében is heterogén. A legtöbb kitöltés városokból érkezett. Az értekezésemben a településtípus szerinti kategóriák is alapjául szolgálnak különböző elemzéseknek.

AZ ÍRÁSBELI KIKÉRDEZÉS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA A KUTATÁSI CÉLOK, KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK TÜKRÉBEN

A munkám első céljához (I. cél) kapcsolódó kutatási kérdés (K1) arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség az óvodapedagógusok és a tanítók óvoda–iskola átmenet értelmezésében. Az eredményeim azt mutatják, hogy az óvodapedagógusok megítélése szerint az óvoda–iskola átmenet fogalmában szignifikánsan hangsúlyosabb az óvodában zajló iskolai felkészítés, mint a tanítók szerint. Ugyanakkor a tanítók megítélése szerint az óvoda–iskola átmenet fogalmában szignifikánsan hangsúlyosabb az iskolai tanulásszervezés közelítése a kezdetekben az óvodához, mint ahogyan ezt az óvodapedagógusok vélik. Az eredményeimből láthatóvá vált, hogy az óvodapedagógusok inkább tágabban értelmezik az intézményváltás időszakát, míg a tanítók esetén a tágabb értelmezés mellett a szűkebb értelmezés is hangsúlyos, így a H1 igazolást nyert, mely azt feltételezi, hogy szignifikáns különbség van az óvodapedagógusok és a tanítók óvoda–iskola átmenet értelmezésében.

Az értekezésem második céljához (II. cél) kapcsolódóan azt a kutatási kérdést (K2) fogalmaztam meg, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes szereplők között az iskolakezdést megnehezítő tényezők megítélésében. A H2 azt foglalja magába, hogy szignifikáns különbség van az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők között az iskolakezdést megnehezítő tényezők megítélésében. Ez a hipotézis igazolást nyert, mivel az eredményeim azt mutatják, hogy az egyes szereplők eltérően látják azt, hogy mely tényezők milyen mértékű nehézséget jelentenek a gyerekek számára az iskola kezdetekor.

A következő célhoz (III. cél) kapcsolódóan arra a kutatási kérdésre kerestem a választ (K3), hogy van-e szignifikáns különbség a vizsgált szereplők között az egyes szereplőknek tulajdonított feladatok megítélésében. A H3 azt feltételezi, hogy van szignifikáns különbség az egyes szereplők között az egyes szereplőknek tulajdonított feladatok megítélésében. Ezt sikerült igazolnom, mivel az eredményeim arra is rámutattak, hogy a vizsgált szereplők eltérő feladatokat várnak el az óvodapedagógusoktól, a tanítóktól és a szülőktől is az átmenet megsegítésében.

A munkám következő céljához (IV. cél) kettő kutatási kérdést társítottam. A K4 azt tárja fel, hogy van-e szignifikáns különbség az óvodapedagógusok és a tanítók beszámolóí között annak megítélésében, hogy az intézményeik milyen gyakorlatokkal próbálják segíteni az iskolakezdést a gyermekek számára. A H4 azt tartalmazza, hogy nincs szignifikáns különbség az óvodapedagógusok és tanítók beszámolóí között abban, hogy az intézményeik milyen gyakorlatokkal próbálják segíteni az iskolakezdést. Az eredmények azt mutatják, hogy ebben szignifikáns különbség van a két intézmény között. A tanítók gyakoribbnak ítélték az új intézmény és a leendő tanító megismertetésére irányuló intézményi gyakorlatokat, mint az óvodapedagógusok, illetve az óvodapedagógusok gyakoribbnak látják a képességfejlesztést célzó foglalkozásokat, mint a tanítók. Ennek következtében a H4-et nem sikerült igazolnom. A K5 azt a kérdést vizsgálja, hogy van-e szignifikáns különbség az óvodapedagógusok és a tanítók között annak megítélésében, hogy mely intézményi gyakorlatok milyen mértékben segítik az átmenetet. A H5 azt feltételezi, hogy nincs szignifikáns különbség az óvodapedagógusok és tanítók között annak megítélésében, hogy mely intézményi gyakorlatok milyen mértékben segítik az óvoda–iskola átmenetet. Ezt a hipotézist nem sikerült igazolnom, mert az eredményeim alapján a tanítók hatékonyabbnak ítélik az új intézmény és a leendő tanító megismertetésére irányuló intézményi gyakorlatokat, mint az óvodapedagógusok. Ugyanakkor az óvodapedagógusok hatékonyabbnak ítélik a képességfejlesztést célzó foglalkozásokat, mint a tanítók.

Az értekezésem következő céljához (V. cél) hat kutatási kérdést és ezekhez kapcsolódó hipotéziseket társítottam. A K6 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes háttérváltozók alapján az óvodapedagógusok között annak megítélésében, hogy felveszik-e a

kapcsolatot a leendő iskolával, milyen formában történik az iskolával a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek az iskolával való kapcsolattartás minőségével. A H6 azt tartalmazza, hogy szignifikáns különbség van az egyes háttérváltozók alapján az óvodapedagógusok között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot a leendő iskolával az iskolakezdés előtt, milyen formában történik a tanítókkal a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek a tanítókkal való kapcsolattartás minőségével. Ezt a hipotézist csak részben sikerült igazolnom. Az eredményeim azt mutatják, hogy az óvodapedagógusok majdnem negyede nem veszi fel a kapcsolatot egyik gyermek esetében sem azzal az iskolával, ahol majd a gyermekek elkezdik az első osztályt. A K7 azt a kérdést vizsgálja, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes háttérváltozók alapján az óvodapedagógusok között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot a szülőkkel, milyen formában történik a szülőkkel a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek a szülőkkel való kapcsolattartás minőségével. A H7 arra vonatkozott, hogy szignifikáns különbség van az egyes háttérváltozók alapján az óvodapedagógusok között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot a szülőkkel, milyen formában történik a szülőkkel a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek a szülőkkel való kapcsolattartás minőségével. Ez a hipotézis nem került igazolásra. Az eredményeim alapján az óvodapedagógusok többsége felveszi az iskolakezdés előtt a szülőkkel a kapcsolatot. A K8 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes háttérváltozók alapján az tanítók között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot az óvodával, milyen formában történik az óvodával a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek az óvodával való kapcsolattartás minőségével. A H8 azt tartalmazza, hogy szignifikáns különbség van az egyes háttérváltozók alapján a tanítók között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot az óvodával, milyen formában történik az óvodával a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek az óvodával való kapcsolattartás minőségével. Ez a hipotézis részben igazolást nyert. Az eredményeim azt mutatják, hogy a tanítók többsége arról számolt be, felveszi a kapcsolatot azokkal az óvodákkal, ahová a gyermekek korábban jártak. A K9 azt vizsgálta, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes háttérváltozók alapján az tanítók között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot a szülőkkel, milyen formában történik a szülőkkel a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek a szülőkkel való kapcsolattartás minőségével. A H9 arra irányult, hogy szignifikáns különbség van az egyes háttérváltozók alapján a tanítók között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot a szülőkkel, milyen formában történik a szülőkkel a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek a szülőkkel való kapcsolattartás minőségével. Ez a hipotézis nem nyert igazolást. A vizsgálatban részt vevő tanítók többsége jellemzően felveszi az iskolakezdés előtt a leendő elsősök szüleivel a kapcsolatot. A K10 arra a kérdésre kereste a választ, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes háttérváltozók alapján a szülők között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot az óvodával, milyen formában történik az óvodával a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek az óvodával való kapcsolattartás minőségével. A H10 azt tartalmazza, hogy szignifikáns különbség van az egyes háttérváltozók alapján a szülők között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot az óvodával, milyen formában történik az óvodával a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek az óvodával való kapcsolattartás minőségével. Ezt a hipotézist nem sikerült igazolni. A válaszadó édesanyák többsége arról számolt be, hogy az iskolakezdés előtt felvette a kapcsolatot azzal az óvodával, ahová a gyermeke járt. A K11 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes háttérváltozók alapján a szülők között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot az iskolával, milyen formában történik az iskolával a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek az iskolával való kapcsolattartás minőségével. A H11 azt foglalja magába, hogy szignifikáns különbség van az egyes háttérváltozók alapján a szülők között annak megítélésében, hogy felveszik-e a kapcsolatot a leendő tanítóval, milyen formában történik a tantóval a tapasztalatcsere és mennyire elégedettek a tanítóval való kapcsolattartás minőségével. Ez a

hipotézis nem nyert igazolást. A válaszadó édesanyák jellemzően felvették a kapcsolatot azzal az iskolával, ahol a gyermekük kezdte az első osztályt.

A munkám következő céljához (VI. cél) szintén több kutatási kérdést és hipotézist társítottam. A K12 arra a kérdésre kereste a választ, hogy van-e szignifikáns különbség az óvodapedagógusok és a tanítók között az egyes háttérváltozók alapján annak megítélésében, hogy megosztanak-e a szülőkkel a gyermek fejlődésének elősegítésére vonatkozó információkat. Az eredményeim alapján a H12 nem nyert igazolást, ugyanis a vizsgált pedagógusok körében a szülőkkel történő információmegosztás független attól, hogy milyen településtípus intézményeiben dolgoznak, valamint a munkatapasztalat hossza nem látszik befolyásolni azt, hogy mennyire általános a fejlesztési tanácsok adása. A K13 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján annak megítélésében, hogy kaptak-e információt arra vonatkozóan, hogy hogyan segíthetnék a gyermekük fejlődését. A H13 azt feltételezi, hogy nincs szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján annak megítélésében, hogy kaptak-e információt arra vonatkozóan, hogy hogyan segíthetnék a gyermekük fejlődését. Ez a hipotézis beigazolódtott. A K14 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján annak megítélésében, hogy mennyire elégedettek a gyermekük fejlődésének elősegítésére kapott információkkal. A H14 arra irányult, hogy szignifikáns különbség van a szülők között az egyes háttérváltozók alapján annak megítélésében, hogy mennyire elégedettek a gyermekük fejlődésének elősegítésére kapott információkkal. Ezt az eredményeim megcáfolták.

A munkám következő céljához (VII. cél) szintén több kutatási kérdést és hipotézist társítottam. A K15 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy hogyan készültek a gyermekükkel az iskolakezdésre. A H15 azt feltételezi, hogy szignifikáns különbség van a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy hogyan készülnek a gyermekükkel az iskolakezdésre. Ezt a hipotézist az eredményeim alátámasztották. A K16 arra a kérdésre keresi a választ, hogy van-e szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy mennyire aggódtak az iskolakezdéssel kapcsolatban, kitől kértek segítséget, illetve mennyire elégedettek az aggodalmaikra kapott segítséggel. A H16 azt foglalta magába, hogy szignifikáns különbség van a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy mennyire aggódtak az iskolakezdéssel kapcsolatban, kitől kértek segítséget, illetve mennyire elégedettek az aggodalmaikra kapott segítséggel. Az eredményeim ezt a hipotézist megcáfolták. A K17 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség a gyermekek iskolakezdéssel kapcsolatos kérdéseinek megjelenése között a szülők egyes háttérváltozóin alapján. A H17 azt feltételezi, hogy nincs szignifikáns különbség a gyermekek iskolakezdéssel kapcsolatos kérdéseinek megjelenése között a szülők egyes háttérváltozóin alapján. Ezt a hipotézist sikerült alátámasztani. A K18 arra a kérdésre kereste a választ, hogy van-e szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy tájékozódnak-e az iskolakezdés előtt az iskolaérettség jellemzőiről. A H18 arra vonatkozott, hogy szignifikáns különbség van a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy tájékozódnak-e az iskolakezdés előtt az iskolaérettség jellemzőiről. Az eredményeim ezt a hipotézist igazolták. A K19 arra irányult, hogy van-e szignifikáns különbség a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy mennyire sikeresnek ítélik meg a gyermekük iskolába való beilleszkedését. A H19 azt valószínűsíti, hogy szignifikáns különbség van a szülők között az egyes háttérváltozók alapján abban, hogy mennyire sikeresnek ítélik meg a gyermekük iskolába való beilleszkedését. Az eredményeim ezt a hipotézist cáfolják. A K20 azt a kérdést vizsgálja, hogy felállítható-e egy regressziós modell, mely meghatározza, hogy mely tényezők milyen mértékben járulnak hozzá a sikeres beilleszkedéshez az iskola világába. A H20 azt feltételezi, hogy felállítható egy regressziós modell, mely meghatározza, hogy mely tényezők milyen mértékben járulnak hozzá

a sikeres beilleszkedéshez az iskola világába. Ez a hipotézis részben beigazolódott, Az eredményeim azt mutatják, hogy bár az iskolába való sikeres beilleszkedés varianciájának 8,12%-át magyarázzák a független változók, egyik sem járult hozzá szignifikánsan az iskolába való sikeres beilleszkedéshez.

ÖSSZEGZÉS

A nemzetközi és a hazai szakirodalom is egyetért abban, hogy a koragyermekkor egyik legkritikusabb időszaka az óvoda–iskola átmenet, amelynek megsegítése már hosszú évek óta foglalkoztatja az átmenet során érintett egyes szereplőket. Az iskolai sikerességet illetően meghatározó szerepet tölt be az óvoda–iskola átmenet sikeressége, így kiemelten fontos az intézményváltás segítése az óvodai nevelés során és az iskola első éveiben. Az intézményváltás sikerességét egyrészt meghatározza az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők összehangolt munkája, együttműködése; másrészt az, hogy az érintett szereplők hogyan vélekednek az óvoda–iskola átmenet főbb kérdéseiről. Az intézményváltást megkönnyítheti, ha az átmenet folyamatát az egyes szereplők részéről tudatosság övezi. Lényeges, hogy a pedagógusok és a szülők tisztában legyenek az átmenet során nehézséget okozó tényezőkkel, az egyes szereplők feladataival és az egymással szemben támasztott elvárásokat is ismerjék.

Összességében az eredményeim rámutatnak arra, hogy a folyamat szereplői eltérően vélekednek az átmenet fő kérdéseiről, eltérően értelmezik az óvoda–iskola átmenetet, az átmenetet megnehezítő tényezőket, illetve az egyes szereplők más feladatokat várnak el egymástól és önmaguktól is az intézményváltás időszakában. Ebből adódóan az sem meglepő, hogy az egyes intézmények eltérően próbálják segíteni az óvodából iskolába való átmenetet. Az eredményeimből az egyik levonható következtetés az, hogy az óvoda–iskola átmenet fő problémája az, hogy az érintett szereplők eltérően vélekednek az átmenet kérdéseiről, melyben nagy szerepet játszik az, hogy az egyes szereplők csak a saját szemszögükből értelmezik az átmenet kérdéseit. Ezenfelül az eredményeimből láthatóvá vált, hogy az átmenet további problémája az, hogy az egyes szereplők munkája nem összehangolt, az érintettek kevésbé érzékelik egymás elvárásait, önmaguk és egymás feladatait. Ezek következtében az intézményváltás megsegítése céljából más támogatási, segítségi módszer lehet a mérvadó. Az eredményeim fő üzenetként hordozzák azt, hogy az intézményváltás időszakában szükség van az egyes szereplők feladatainak összehangolására, az érintettek együttműködésének támogatására és az érintett szereplők közötti szakmai kommunikáció megvalósulásának biztosítására.

A kutatásom eredményei több szempontból is hasznosíthatók. Az intézményváltás eredményessége nagymértékben függ attól, hogy hogyan viszonyulnak hozzá az átmenet során érintett egyes szereplők, miként hasznosítják az egyes intézmények az egyes szereplők nézeteit feltáró kutatások eredményeit. Az elemzésem viszonyítási alapként szolgálhat későbbi összehasonlító vizsgálatokhoz, követhetővé válik az egyes szereplők nézeteinek változása. Az eredmények alapul szolgálhatnak további kutatási kérdések megfogalmazásához. Az eredményeim a pedagógusképző intézmények számára is hasznosak lehetnek. Alapul szolgálhatnak a pedagógusképzés anyagának bővítésére, kiegészíthetik a pedagógusok óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteiről rendelkezésre álló ismereteket. Továbbá az eredményeim a gyakorló pedagógusok számára is felhasználhatók, ugyanis az érintettek vélekedései, nézetei felhasználhatók a mindennapi nevelő-oktató munkájuk eredményessé tétele érdekében. Ezenfelül arra is rávilágítanak, hogy milyen irányban lenne érdemes segítséget kínálni a pedagógusok munkájának, eredményességének elősegítéséhez. Továbbá az eredményeim információkat nyújthatnak a két szint fejlesztő programjainak, kidolgozásához, ezáltal segíthetik a két intézmény részéről a fejlesztés összehangolását. Végezetül a szülői nézetek érvekkel való formálásához is hozzájárulhatnak.

Az értekezésemnek számos korlátja is azonosítható. Az egyik a szóbeli és az írásbeli kikérdezés esetén a viszonylag alacsony mintaelemszám. A másik az alacsony számú férfi résztvevő, mely következtében nem lehetett a nemek közötti különbségeket feltárni. A kutatásom hűen tükrözi azt, hogy hazánkban az óvodapedagógusok és a tanítók körében nagy a nemek közötti eltérés. A kutatásom további korlátja, hogy a szülői kérdőívet csak édesanyák töltötték ki, így az édesapák véleményét nem ismerhettük meg. Ezenfelül a kutatásom korlátja lehet az is, hogy nem hasonlíthatók össze a különböző országokban végzett kutatások eredményeivel, mivel a különböző oktatási rendszerek felépítése eltérő, így az óvodából az iskolába való átmenet szabályozása, az óvodai és általános iskolai oktatás funkciója eltérő lehet. Végezetül a kutatásom korlátját jelenti az is, hogy a kutatás a pandémiás idősakra esett, mely lehetséges, hogy befolyásolta a kutatásom eredményeit. Azt is fontos kiemelni, hogy a kutatásom keretei nem teszik lehetővé az általános érvényű következtetések megfogalmazását. Ennek az egyik oka, hogy a vizsgálat mintája nem tekinthető reprezentatívnak, a másik oka az alkalmazott kérdőívek saját fejlesztésűek, először került sor a kipróbálásukra.

A kutatásom nem tekinthető lezártnak, hiszen az eredményeim számtalan újabb kérdést vetnek fel. Ilyen akár az, hogy az egyes szereplők szerint hol, illetve hogyan lehet kezelni az iskolakezdekőkor lehetségesen felmerülő problémákat; a képességfejlesztést célzó intézményi foglalkozások mely képességek fejlődését célozzák; az érintettek szerint hogyan lehetne segíteni az óvodapedagógusok és a tanítók együttműködését; hogyan lehetne segíteni az iskola világába való sikeres beilleszkedést.

A jövőben érdemes lenne a vizsgált szereplők körét bővíteni. A nemzetközi kutatásokhoz hasonlóan érdemes lehet akár az átmenetben érintett gyerekek körében is adatokat gyűjteni, mely során célszerű lehet az óvodai nagycsoport kezdetétől az első osztály végéig követéses vizsgálattal adatokat gyűjteni arról, hogy az iskolakezdés előtt milyen félelmeket, aggodalmakat és kérdéseket fogalmaznak meg a gyermekek az iskolakezdéssel kapcsolatban és ez hogyan változik az első osztály megkezdését követően. Ezenfelül több nemzetközi tanulmány is kiemeli az édesapák szerepét a gyermekek fejlődésében, így a körükben is érdemes lehet adatokat gyűjteni, így kapnánk egy képet arról, hogy mi az édesapák szerepe, feladata az intézményváltás időszakában, milyen kérdéseik és aggodalmaik vannak az iskolakezdéssel kapcsolatban. Továbbá célszerű lehet azokat az óvodapedagógusokat és tanítókat is vizsgálni, akik ugyanazokkal a gyerekekkel foglalkoznak. Az óvoda–iskola átmenet témaköréről intézményvezetőket, óvoda- és iskolapszichológusokat, fejlesztőpedagógusokat és gyógypedagógusokat is érdemes lehet megkérdezni, mivel találkozhatnak olyan problémákkal az intézményváltás időszakában, melyekkel az óvodapedagógusok és tanítók kevésbé látnak rá, illetve kevésbé ismerik azok lehetséges megoldásait. További feladat még a minta elemszámának a növelése és reprezentatív adatok gyűjtése. A jövőben érdemes lehet még a kidolgozott kérdőíveket átdolgozni, továbbfejlesztetni. Érdemes lehet a kérdőívek megfogalmazásában további pontosításokat végezni, akár módosítani a kérdések sorrendjét. Továbbá érdemes lehet több, rövidebb kérdőívet kidolgozni és az intézményváltás időszakát egy kérdőívcsomag segítségével alaposan feltárni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről.
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1100190.tv&targetdate=&printTitle=2011.+%C3%A9vi+CXC.+t%C3%B6rv%C3%A9ny>
- Böddi, Z., & Serfőző, M. (2019). Brief introduction of preschools and preschool teacher training in Hungary. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 7(2–3), 187–194.
<https://doi.org/10.31074/201923187194>
- Fabian, H. (2007). Informing Transitions. In Dunlop, A. and Fabian, H. (Eds.), *Informing transitions in the early years* (pp. 3–17). Open University Press.
- Golyán, Sz. (2013). Válogatás az óvoda–iskola átmenet európai tapasztalataiból. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 1(1), 106–128.
- Kálmán, L. & Tóth, E. (2021). Óvodapedagógusok, tanítók és szülők vélekedései az iskolakészültségről. *Iskolakultúra*, 31(09), 3–24. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2021.09.3>
- Kende, A. & Illés, A. (2007). A rugalmas beiskolázás és az oktatási szakadék összefüggései. *Új Pedagógiai Szemle*, (11), 17–41.
- Kolátné Kovács, V. Cs. & Kormosné Kovács, T. (2015). Gondolatok az óvoda és az iskola közötti átmenetről. *Pedagógiai és Módszertani Tanácsadó*, 11(4), 57–60.
- Nagy, A. (2018). Harmonikus óvoda–iskola átmenet határon innen és túl. *Paideia*, 6(1), 179–194. <https://doi.org/10.33034/PAIDEIA.2018.6.1.179>
- Páli, J. & Vajda, Zs. (1997). Koragyermekkor. In In Báthory, Z. & Falus, I. (Eds.), *Pedagógiai lexikon*. (pp. 238–239). Budapest: Keraban Kiadó.
- Szabó, M. (2005). Az iskola kezdő szakasz helyzetének feltárása. *Új Pedagógiai Szemle*, (3), 80–97.
- Török, B. (2015). *Változások az óvodarendszerben. Véleménykutatások eredményei (2014/15)*. Oktató- és Fejlesztő Intézet. Budapest.

A SZERZŐ DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓI

- Fleisz-Gyurcsik, A. (2021a). A hazai publikált óvoda–iskola átmenetet segítő gyakorlatok szisztematikus áttekintése. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 9(2), 56–90.
<https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.2.56.90>
- Fleisz-Gyurcsik, A. (2021c). Az óvoda–iskola átmenet óvodapedagógusok és tanítók szemével. In Gy. Molnár & E. Tóth (Eds.), *A neveléstudomány válaszai a jövő kihívásaira: XXL. Országos Neveléstudományi Konferencia Szeged, 2021. november 18-20.: program, előadás összefoglalók* (pp. 322). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, SZTE BTK Neveléstudományi Intézet.
- Fleisz-Gyurcsik, A. (2022a). Az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők egymással szemben támasztott elvárásai az óvoda–iskola átmenet megsegítésében. In J. B. Fejes, & A. Pásztor-Kovács (Eds.), *XVIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia = 18th Conference on Educational Assessment: program és összefoglalók = program and abstract* (pp. 94). Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Fleisz-Gyurcsik, A. (2022b). Hogyan vélekednek a szülők az óvoda–iskola átmenet főbb kérdéseiről? *Gyermeknevelés: Online Tudományos Folyóirat*, 10(4), 50–76.
<https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.4.50.76>
- Fleisz-Gyurcsik, A. (2023a). What do kindergarten educators, primary school teachers and parents expect of one another with regards to helping the transition from kindergarten primary school in Hungary? In Gómez Chova, L., González Martínez, Ch, & Lees, J. (Eds.), *INTED2023: Conference Proceedings* (pp. 1745). IATED.

- Fleisz-Gyurcsik, A. (2023b). Knowledge among parents on the characteristics of school readiness during the transition period. In Gómez Chova, L., González Martínez Ch. & Lees, J. (Eds.), *INTED2023: Conference Proceedings* (pp. 1752). IATED.
- Gyurcsik, A. (2019). Stakeholder csoportok óvoda–iskola átmenet értelmezése. In A. Varga, H. Andl, & Zs. Molnár-Kovács (Eds.), *Neveléstudomány–Horizontok és dialógusok. Absztraktkötet: XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia* (pp. 410). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet.
- Gyurcsik, A. (2020a). Az óvoda–iskola átmenet az óvodapedagógusok, a tanítók és a szülők szemén keresztül. *Gyermeknevelés: Online Tudományos Folyóirat*. 8(3), 189–209. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.3.189.209>
- Gyurcsik, A. (2020b). Az óvoda–iskola átmenet megkönnyítése a DIFER programcsomag segítségével. *Módszertani Közlöny*, 10(1), 38–52.
- Gyurcsik, A. (2020c). Az óvoda–iskola átmenet szülők szemén keresztül. In Á. Engler, M. Rébay & D. A. Tóth (Eds.), *Család a nevelés és az oktatás fókuszában: XX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Absztraktkötet* (pp. 383). Debreceni Egyetem, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért.
- Gyurcsik, A. (2021b). A stakeholderek óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteit vizsgáló nemzetközi tanulmányok szisztematikus áttekintése. In E. Juhász & R. Kattejn-Pornói (Eds.), *HuCER 2021: Tanuló társadalom. Oktatóskutatás járvány idején=Learning society, Educational research during an epidemic. Absztraktkötet* (pp. 38). Magyar Nevelés- és Oktatóskutatók Egyesülete.
- Gyurcsik, A., Fehér, O., & Földi, F. (2017). Az iskolaérettség mérésének összehasonlítása Magyarországon és Szerbiában. *Gyermeknevelés: Online Tudományos Folyóirat*, 5(3), 93–100. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2017.3.93.100>